

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: <i>Οι έννοιες του χώρου και της ανάπτυξης</i>	19
1.1 Η Περιφερειακή Επιστήμη	19
1.2 Ορισμός της περιφέρειας	22
1.3 Κριτήρια διάκρισης περιφερειών	25
1.4 Ορισμός της ανάπτυξης	35
1.5 Το περιφερειακό πρόβλημα	45
1.6 Τα αίτια των περιφερειακών ανισοτήτων	49
1.7 Λόγοι και μέσα άσκησης περιφερειακής πολιτικής	51
1.8 Συμπεράσματα	59
<i>Ερωτήσεις</i>	60
<i>Βιβλιογραφία</i>	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: <i>Ανάλυση βασικών εννοιών της περιφερειακής επιστήμης</i>	63
2.1 Εισαγωγή	63
2.2 Στοιχεία περιφερειακών λογαριασμών	64
2.2.1 Ακαθάριστο περιφερειακό προϊόν	64
2.2.2 Καθαρό περιφερειακό προϊόν	65
2.2.3 Περιφερειακό εισόδημα	65
2.2.4 Περιφερειακό διαθέσιμο εισόδημα	66
2.3 Άλλα περιφερειακά μεγέθη	67
2.3.1 Κατά κεφαλήν Ακαθάριστο εγχώριο ή περιφερειακό προϊόν	67
2.3.2 Η παραγωγικότητα της περιφερειακής οικονομίας	67
2.3.3 Το επίπεδο ευημερίας μιας περιφέρειας	68
2.3.4 Το πραγματικό και το ονομαστικό ΑΕΠ	70
2.4 Οι συναρτήσεις παραγωγής	70
2.4.1 Γενικός ορισμός	70
2.4.2 Καμπύλες ισοπαραγωγής	71

2.4.3	Γραμμικά ομογενείς συναρτήσεις παραγωγής	72
2.4.4	Γραμμική συνάρτηση παραγωγής	73
2.4.5	Συνάρτηση παραγωγής Cobb-Douglas	74
2.4.6	Συνάρτηση παραγωγής σταθερών αναλογιών	75
2.4.7	Συνάρτηση παραγωγής σταθερής ελαστικότητας (constant elasticity of substitution – CES)	76
2.4.8	Υπερλογαριθμικές (translog) συναρτήσεις παραγωγής	77
2.4.9	Αποδόσεις κλίμακας παραγωγής	77
2.4.10	Ο νόμος της φθίνουσας οριακής παραγωγικότητας	80
2.5	Παράγοντες αποτελεσματικότητας επιχειρήσεων	83
2.5.1	Οι οικονομίες ή τα μειονεκτήματα κλίμακας	83
2.5.2	Εξωτερικές οικονομίες	84
2.5.3	Οι οικονομίες συγκέντρωσης (economies of agglomeration)	85
2.6	Άλλα ενδιαφέροντα περιφερειακά μεγέθη	87
2.6.1	Μεταβολές του παραγόμενου προϊόντος	87
2.6.2	Μακροοικονομικά χαρακτηριστικά	88
2.6.3	Η ειδίκευση της περιφερειακής οικονομίας	88
2.6.4	Οι δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις	89
2.6.5	Ο βαθμός αστικοποίησης και πυκνότητα πληθυσμού	90
2.6.6	Η «ποιότητα» της εργασίας	90
2.6.7	Δημογραφικές μεταβολές	90
2.6.8	Περιβαλλοντικά στοιχεία	90
2.6.9	Περιφερειακή ανταγωνιστικότητα	91
2.7	Συμπεράσματα	92
	<i>Ερωτήσεις</i>	92
	<i>Βιβλιογραφία</i>	93

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Ποσοτική ανάλυση περιφερειακών ανισοτήτων και χωρικών σχέσεων 95

3.1	Εισαγωγή	95
3.2	Απλά στατιστικά μέτρα	97
3.2.1	Εύρος μεταβολής	97
3.2.2	Λόγος των ακραίων τιμών	97
3.2.3	Απόκλιση των ακραίων τιμών	97
3.3	Μέτρηση της απλής διασποράς	98
3.3.1	Μέση απόκλιση	98
3.3.2	Μέση απόκλιση τετραγώνου	98
3.3.3	Διακύμανση	98
3.3.4	Συντελεστής μεταβλητότητας	98

3.3.5	Σταθμισμένος συντελεστής μεταβλητότητας	99
3.4	Μέτρηση των χωρικών συγκεντρώσεων και διαφοροποιήσεων	108
3.4.1	Οι δείκτες τοπικής ειδικεύσης	108
3.4.2	Οι δείκτες χωροταξικής συγκέντρωσης ή εγκατάστασης δραστηριότητας	117
3.4.3	Ο δείκτης του Theil	120
3.4.4	Η καμπύλη του Lorenz	124
3.4.5	Ο συντελεστής Gini	128
3.4.6	Ο συντελεστής συγκέντρωσης	129
3.4.7	Ο συντελεστής Florence	129
3.4.8	Ο συντελεστής Gini – Hirschman	130
3.5	Η ανάλυση απόκλισης – συμμετοχής – Shift-Share Analysis	133
3.6	Ο νόμος περιοχών αγοράς του Reilly	141
3.7	Υποδείγματα χωρικής αλληλεξάρτησης (Spatial interaction models)	143
3.8	Συμπεράσματα	151
	<i>Ερωτήσεις</i>	151
	<i>Βιβλιογραφία</i>	152

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: *Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα* 155

4.1	Γενικά	155
4.2	Δημογραφικές και πληθυσμιακές ανισότητες	156
4.3	Περιφερειακή αστικοποίηση	170
4.4	Περιφερειακή και τομεακή κατανομή της παραγωγής	175
4.5	Περιφερειακές ανισότητες στην ευημερία	180
4.6	Παραγωγικός δυναμισμός	185
4.7	Συμπεράσματα	193
	<i>Ερωτήσεις</i>	195
	<i>Βιβλιογραφία</i>	195

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: *Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ευρώπη* 197

5.1	Γενικά περί Ευρωπαϊκής Ένωσης	197
5.2	Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι χωρικές ανισότητες	201
5.2.1	Πληθυσμιακά και κοινωνικά χαρακτηριστικά	202
5.2.2	Επίπεδο ευημερίας και βιοτικό επίπεδο	206
5.2.3	Απασχόληση – ανεργία	210
5.2.4	Έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη	215
5.3	Γεωγραφική κατανομή της ανάπτυξης στην Ευρώπη	218
5.4	Συμπεράσματα	220

<i>Ερωτήσεις</i>	221
<i>Βιβλιογραφία</i>	222
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Θεωρίες περιφερειακής ανάπτυξης	223
6.1 Γενικά	223
6.2 Η εμφάνιση των θεωριών περιφερειακής ανάπτυξης	225
6.3 Οι πρώτες θεωρίες (1930-60)	229
6.3.1 Η θεωρία του διαπεριφερειακού εμπορίου	229
6.3.2 Η θεωρία της εξαγωγικής βάσης	235
6.3.2.1 Υποδείγματα τύπου Harrod-Domar	243
6.3.2.2 Το νεοκλασικό υπόδειγμα μεγέθυνσης	246
6.3.3 Η θεωρία έλλειψης – αφθονίας πόρων	254
6.3.4 Η θεωρία της τομεακής διάρθρωσης (sector theory)	257
6.3.5 Οι δυϊστικές θεωρίες (regional dualism theories)	258
6.3.6 Οι θεωρίες των φαύλων κύκλων (vicious circle theories)	263
6.4 Οι θεωρίες της 2ης γενιάς (1960-84)	267
6.4.1 Γενικά	267
6.4.2 Οι θεωρίες των σταδίων ανάπτυξης	267
6.4.3 Θεωρία της σωρευτικής αιτιότητας	274
6.4.4 Η θεωρία των πόλων ανάπτυξης	278
6.5 Οι νεομαρξιστικές θεωρίες	285
6.5.1 Η νεομαρξιστική θεώρηση της ανάπτυξης	285
6.5.2 Τα αίτια της υπανάπτυξης	287
6.5.3 Θεωρίες της εξάρτησης – Μητροπόλεις και δορυφόροι – Κέντρα και περιφέρειες	289
6.5.4 Θεωρίες της άνισης ανταλλαγής	291
6.6 Οι πρόσφατες θεωρίες (1984 και μετά)	292
6.6.1 Γενικά	292
6.6.2 Τα υποδείγματα της ενδογενούς ή τοπικής ανάπτυξης	292
6.6.3 Η θεωρία του Porter	296
6.6.4 Η νέα οικονομική γεωγραφία	300
6.6.5 Άλλες νεότερες προσεγγίσεις	309
6.7 Συμπεράσματα	311
<i>Ερωτήσεις</i>	313
<i>Βιβλιογραφία</i>	314
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Ο τόπος εγκατάστασης των επιχειρήσεων	319
7.1 Εισαγωγή	319
7.2 Η θεωρία του Thünen	321
7.3 Η θεωρία Weber – Προσέγγιση του ελάχιστου κόστους	330

7.4	Η προσέγγιση της χωροθετικής αλληλεξάρτησης – Ανάλυση της περιοχής αγοράς	338
7.5	Η προσέγγιση της κεντρικής θέσης του Christaller	348
7.6	Η προσέγγιση της κεντρικής θέσης του Lösch	352
7.7	Συμπεριφορικές προσεγγίσεις	359
7.8	Οικονομίες συγκέντρωσης και χωροθέτηση επιχειρήσεων	362
7.9	Κύκλος ζωής των προϊόντων και χωροθέτηση των επιχειρήσεων	364
7.10	Οι μαρξιστικές προσεγγίσεις	367
7.11	Παράγοντες χωροθέτησης	368
7.12	Πολιτικές προσέλκυσης επιχειρήσεων στους νομούς της Ελλάδας	377
7.13	Συμπεράσματα	395
	<i>Ερωτήσεις</i>	396
	<i>Βιβλιογραφία</i>	397
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Περιφερειακοί πολλαπλασιαστές και περιφερειακή ανάλυση	399
8.1	Γενικά	399
8.2	Η έννοια του πολλαπλασιαστή	400
	8.2.1 Γενική περιγραφή	400
	8.2.2 Η γραφική παράσταση του πολλαπλασιαστή	403
	8.2.3 Ο πολλαπλασιαστής σε πολυπεριφερειακό σύστημα	405
8.3	Ο πολλαπλασιαστής στο υπόδειγμα οικονομικής βάσης	410
8.4	Το γενικό υπόδειγμα εισροών – εκροών	413
	8.4.1 Γενική περιγραφή	413
	8.4.2 Ο πολλαπλασιαστής στο υπόδειγμα εισροών – εκροών	421
	8.4.3 Το πολυπεριφερειακό υπόδειγμα εισροών – εκροών	428
	8.4.4 Ο πολλαπλασιαστής στο πολυπεριφερειακό υπόδειγμα εισροών – εκροών	433
	8.4.5 Κατασκευή του περιφερειακού υποδείγματος	435
	8.4.5.1 Δευτερογενή περιφερειακά υποδείγματα (Non-Survey I-O methods)	436
	8.4.5.2 Μικτά ή υβριδικά περιφερειακά υποδείγματα (Partial-Survey or Hybrid I-O models)	440
8.5	Ανάλυση του πολυπεριφερειακού οικονομετρικού υποδείγματος	441
8.6	Συμπεράσματα	444
	<i>Ερωτήσεις</i>	445
	<i>Βιβλιογραφία</i>	445

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: <i>Διαπεριφερειακή αγορά εργασίας και κινητικότητα κεφαλαίου</i>	447
9.1 Εισαγωγή	447
9.2 Η καμπύλη ζήτησης και προσφοράς εργασίας	450
9.3 Το υπόδειγμα αγοράς εργασίας	454
9.4 Περιφερειακές αγορές εργασίας	457
9.5 Διαπεριφερειακή μετακίνηση εργασίας	464
9.5.1 Γενικά	464
9.5.2 Διαπεριφερειακή μετακίνηση εργασίας και πραγματικοί μισθοί	467
9.5.3 Ποιότητα ανθρώπινου κεφαλαίου και περιφερειακή μετακίνηση εργασίας	469
9.6 Εργασία και διαπεριφερειακή κινητικότητα κεφαλαίου	471
9.7 Συμπεράσματα	482
<i>Ερωτήσεις</i>	483
<i>Βιβλιογραφία</i>	484
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10: <i>Μετανάστευση</i>	487
10.1 Εισαγωγή	487
10.2 Θεωρητικές προσεγγίσεις ερμηνείας της μετανάστευσης	489
10.2.1 Κοινωνιολογικές θεωρίες (Sociological theories)	491
10.2.2 Οικονομικές θεωρίες (Economic theories)	494
10.2.3 Γεωγραφικές θεωρίες (Geographical theories)	499
10.2.4 Ενοποιημένες προσεγγίσεις (Unifying approaches)	500
10.3 Αίτια και προσδιοριστικοί παράγοντες μεταναστευτικών ροών	501
10.4 Οι μεταναστευτικές ροές προς την Ελλάδα	503
10.5 Συμπεράσματα	509
<i>Ερωτήσεις</i>	510
<i>Βιβλιογραφία</i>	510
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11: <i>Υποδομές και περιφερειακή ανάπτυξη</i>	513
11.1 Εισαγωγή	513
11.2 Ο ρόλος των υποδομών στο πλαίσιο των θεωριών Περιφερειακής Ανάπτυξης	515
11.3 Ταξινόμηση των επιδράσεων των υποδομών στην οικονομία	519
11.4 Υποδομές, ενδογενής ανάπτυξη και διάχυση της ανάπτυξης	524
11.5 Τοπικές υποδομές και κοινωνική ευημερία	527
11.6 Ποσοτικές αναλύσεις	529
11.7 Συμπεράσματα	531

<i>Ερωτήσεις</i>	533
<i>Βιβλιογραφία</i>	533
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12: Φυσικοί πόροι και περιφερειακή ανάπτυξη	537
12.1 Γενικές έννοιες	537
12.2 Φυσικοί πόροι και οικονομική ανάπτυξη	539
12.3 Ταξινόμηση των φυσικών πόρων	542
12.4 Η χωρική κατανομή των φυσικών πόρων στην Ελλάδα	543
12.5 Εμπειρική διερεύνηση της σχέσης φυσικών πόρων και ανάπτυξης στην Ελλάδα	553
12.6 Τουρισμός και περιφερειακή ανάπτυξη	557
12.6.1 Βασικοί ορισμοί	557
12.6.2 Τουρισμός και περιφερειακή ανάπτυξη	562
12.6.3 Ανάλυση τουριστικής ελκυστικότητας μιας περιφέρειας	566
12.7 Συμπεράσματα	568
<i>Ερωτήσεις</i>	570
<i>Βιβλιογραφία</i>	570
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13: Τοπική ανάπτυξη, καινοτομία, τεχνολογία, ανθρώπινο κεφάλαιο	573
13.1 Διάχυση της ανάπτυξης και τοπική ή ενδογενής ανάπτυξη	573
13.2 Τοπική ανάπτυξη και παραγωγικοί συντελεστές	576
13.3 Καινοτομία και ανάπτυξη	579
13.3.1 Γενικοί ορισμοί	579
13.3.2 Συμπλέγματα επιχειρήσεων (clusters) και καινοτομία	582
13.4 Τεχνολογία και περιφερειακή ανταγωνιστικότητα	586
13.4.1 Τεχνολογία και αύξηση παραγωγής	586
13.4.2 Χωρική διάχυση της τεχνολογίας	593
13.5 Επιχειρηματικότητα και ανάπτυξη	597
13.6 Ανθρώπινο κεφάλαιο και ανάπτυξη	598
13.6.1 Βασικές έννοιες	598
13.6.2 Ενθάρρυνση για ενεργή συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού	601
13.6.3 Εκπαίδευση, εμπειρία του προσωπικού των επιχειρήσεων και αποδοτικότητα	602
13.7 Συμπεράσματα	605
<i>Ερωτήσεις</i>	606
<i>Βιβλιογραφία</i>	607

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14: <i>Μεθοδολογική ανάλυση περιφερειακών προβλημάτων</i>	609
14.1 Εισαγωγή	609
14.2 Στατιστικές αναλύσεις	611
14.2.1 Ανάλυση βασικών εννοιών	611
14.2.2 Συσχέτιση	615
14.2.3 Πολλαπλή γραμμική παλινδρόμηση (Multiple Linear Regression)	617
14.2.4 Διωνυμική λογιστική παλινδρόμηση (Binomial Logistic Regression)	619
14.2.5 Πολλαπλή ή Πολυωνυμική λογιστική παλινδρόμηση (Multinomial logistic regression)	621
14.2.6 Ανάλυση Tobit (Tobit analysis)	621
14.2.7 Παραγοντική ανάλυση (Factor Analysis – FA)	622
14.2.8 Ανάλυση των κύριων συνιστωσών (Principal Component Analysis – PCA)	623
14.2.9 Ανάλυση της κανονικής συσχέτισης – Canonical Correlation Analysis (CCA)	624
14.2.10 Ανάλυση σε συστάδες (Cluster Analysis – CA)	624
14.2.11 Ταυτόχρονη ανάλυση παλινδρόμησης ή Ανάλυση συγχυσουσών εξισώσεων (Simultaneous Regression Equations analysis)	627
14.2.12 Γεωγραφικά σταθμισμένη παλινδρόμηση (Geographically Weighted Regression – GWR)	628
14.3 Η Data Envelopment Analysis (DEA)	630
14.3.1 Η τεχνική της συγκριτικής αξιολόγησης	630
14.3.2 Η Data Envelopment Analysis	632
14.3.3 Η χρήση της DEA στην περιφερειακή ανάλυση	641
14.4 Η ανάλυση εισροών – εκροών	646
14.5 Η Ανάλυση SWOT	656
14.6 Συμπεράσματα	661
<i>Ερωτήσεις</i>	662
<i>Βιβλιογραφία</i>	663